

ARJANTİN OMBUDSMANI: YAPISAL-KURUMSAL VE İŞLEVSEL YÖNLERİ

THE OMBUDSMAN OF ARGENTINA: THE STRUCTURAL- INSTITUTIONAL AND FUNCTIONAL ASPECTS

Yrd. Doç. Dr. Kadir Caner DOĞAN

Gümüşhane Üniversitesi, İİBF
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
kadircanerdogan@gumushane.edu.tr

Öz

Ombudsman, esas olarak bir kamu yönetimi denetim kurumu ve yöntemidir. Bu kurum, hak ve yetki ihlaline uğrayan vatandaşların devlet kurumları karşısında savunuculuğunu ve koruyuculuğunu yapan yapısal ve işlevsel yönleri sahip bir yapıdadır. Günümüzde dünyanın altı kıtasında da farklı devlet ve bölge düzeylerinde uygulama alanı bulan ombudsman, Latin Amerika'da da uygulanmaktadır. Bu çalışmanın amacı da Latin Amerika'yı örnekleme amacıyla Arjantin Ombudsmanı'nın yapısal-kurumsal ve işlevsel yönlerine bağlı olarak bilgi verilmesidir. Bu bağlamda da Arjantin kamu yönetimi ve demokrasisi için ombudsmanlık kurumunun yararları ve önemi üzerinde durulmak istenmektedir. Diğer yandan bu çalışma, Latin Amerika'da Arjantin Ombudsmanı'nın incelenmesiyle dünya boyunca gözlenen ombudsman yayılımına bir örnekleme yapmayı da amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Latin Amerika, Ombudsman, Denetim, Arjantin.

Abstract

The Ombudsman is essentially a method and institution of public administration control. This institution not only advocates and protects citizens who suffered from violation of rights and privileges but also has structural and functional aspects framework. Today, six continents of the world have a range of applications of ombudsman. The purpose of this study is to provide information in the context of structural-institutional and functional aspects of Argentinian Ombudsman as a representor of Latin America. Within this framework, the benefit and importance of ombudsman institution were indicated for the public administration and democracy of Argentina. On the other hand, this study aims to make another example of worldwide spread ombudsman by examining Argentina Ombudsman

Keywords: Latin America, Ombudsman, Auditing, Argentina.

1. GİRİŐ

Ombudsman, öz bir ifadeyle kamu yönetimleri ve vatandaşlar arasında hak ve yetki gaspı nedenleriyle ortaya çıkan sorunları çözmeye çalışan bir kurumdur. Ombudsman, genellikle kamu yönetimine ilişkin bir uygulamadır ve ombudsman-kamu yönetimi arasındaki ilişki bir ülkede devlet ve vatandaş düzeyinde, demokrasi, hukuk-devleti ve insan hakları gibi bir takım konularda olumlu ve olumsuz izlenimler oluşturulmasına katkı sunabilmektedir.

Ombudsman, ombudsmanlık veya ombudsmanlık kurumu, günümüzde dünyanın tüm kıtalarına yayılım göstermiştir ve ülkelerin önemli idari reform konularından biri durumuna gelmiştir. Ombudsmanlık, yirminci yüzyılda gelişimini sürdürerek, farklı siyasi rejime veya ideolojilere sahip devletleri de etkilemiş ve bu devletlerde uygulanmaya başlamıştır. Daha önce bu kurumu sistemine adapte etmiş ve bunda başarılı olan devletler, bundan sonra bu kurumu benimseyecek devletlere örnek olmuşlardır.

Dünyanın farklı kıtalarından biri olan Amerika'da da ombudsmanlık kurumları farklı devlet düzeylerinde kurulmuştur. Özellikle 1990'lı yıllarda pek çok Latin Amerika ülkesinde ombudsmanlık kurumları, hesap verebilirlik ve temel hak ve özgürlüklerin korunması için oluşturulmuştur (Lavena, 2011: 3). Bu bağlamda Latin Amerika ülkelerinde kurulan ombudsmanlık kurumları, anayasal bir kurum olarak bağımsız mahkemelerin yanı sıra demokratik toplumun güçlendirilmesi amacıyla kurulmaktadır (Lanza, 1998: 160). Nitekim Latin Amerika ülkelerinde 1980'li yıllardan sonra diktatörlük rejimlerinin yıkılmasıyla demokrasiye dönüş yönünde önemli mesafeler alınmıştır (Reif, 2004: 187). 1980'li yıllarda Küba dışındaki hemen hemen tüm Latin Amerika ülkelerinde neo-liberal politikalara bağlı pazar reformları uygulamaya konulmuştur (Emre, 2013: 3). Dolayısıyla Latin Amerika ülkelerinde ombudsmanlık kurumu da bu neo-liberal demokrasiye dönüş projelerinden biri olarak değerlendirilebilmektedir (Demir, 2002: 160-161).

Bu çalışmada amaç, dünyanın farklı kıtalarına yayılım ve gelişim göstermiş bulunan ombudsmanlık kurumunun bir Latin Amerika ülkesi olan Arjantin üzerinden örneklenmesidir. Bu bağlamda çalışmada, Arjantin Ombudsmanlık Kurumu'na ilişkin yapısal-kurumsal ve işlevsel yönlerine yönelik bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede de ombudsmanlık kurumunun Arjantin demokrasisi ve kamu yönetimi açısından önemi, sağladığı avantajlar ve kazanımlar üzerinde durulmak istenmektedir. Bu çerçevede, çalışma içerisinde öncelikle ombudsman ile ilgili genel düzeyde bilgi verilecektir. İkinci bölümde de Arjantin Ombudsmanlık Kurumu'nun yapısal-kurumsal ve işlevsel yönlerinin açıklanması yapılacaktır. Sonuç bölümünde de konuyla ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. OMBUDSMAN: KAVRAM VE ÖZELLİKLER¹⁰

Ombudsman, İsveççe bir kelime olarak, bu dilde Kral ile halk arasında oluşan ilişkilerde elçi, avukat, vekil, bir kişinin yerine geçerek hareket etmeye yetkili kişi anlamına gelmektedir (Fendoğlu, 2011: 26). Dolayısıyla ombudsman, İsveç dilinde “*halkın koruyucusu ve çıkarların savunucusu*” olarak da belirtilebilmektedir. Kelime kökeni açısından ombudsman, “*ombuds*” ve “*man*” kelimelerinin bir araya gelmesiyle meydana gelen bir birleşik kelime özelliği taşımaktadır (Büyükcavcı, 2008: 10). Bu birleşik kelimedeki ombuds, sözcü, temsilci, delege anlamına gelirken (Eren, 2000: 81); man ise bunun bir kişi olduğunu ifade etmektedir (Tayşi, 1997: 106). Bu bağlamda, öz olarak ombudsman kelimesi, “*halkın temsilcisi olan kişi*” anlamına gelmektedir (Özden, 2010: 24).

Yukarıdaki ifadeler çerçevesinde ombudsman, etkili bir kamu yönetimi denetim kurumu olarak, kelime kökeni itibariyle “*halkı koruyan kurum*” şeklinde belirtilebilmekte ve bugün birçok ülkede uygulanmakta olan çağdaş bir denetim aracı olduğu söylenebilmektedir. Nitekim devletlerin benimsemiş olduğu farklı siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine bağlı bir biçimde uygulanmakta olan ombudsman, ombudsmanlık veya ombudsmanlık kurumu, İngiltere’de “*Parlamento Komiseri (Parliamentary Commissioner)*”, Fransa’da “*Arabulucu (Médiateur)*”, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)’nde “*Yüksek Kamu Denetçisi*”, Türkiye’de de “*Kamu Denetçisi*” gibi adlar almıştır. Ombudsman denetiminin gelişmesindeki en önemli etmenler, “yargısal denetimin çok fazla etkin işleyememesi, sınırlı bir biçimde hareket etmesi, çağdaş yönetim ve yargı anlayışına cevap verememesi” gibi hususlar vardır (Avřar, 2007: 27; Gökçe, 2012: 205). Ayrıca kamu yönetimlerinin (idarelerin) örgüt bünyesinde yerine getirmiş oldukları “yönetimsel denetim yöntemlerinin tek yönlü ve objektif bir biçimde işleyememesi” gibi nedenler de ombudsmanın ortaya çıkmasındaki en önemli gelişmelerdir (Eroğlu, 1978: 361). Bu çerçevede ombudsman, günümüzde 150’ye yakın devlette ve dünyanın altı kıtasında çeşitli tür ve şekilleriyle uygulanmakta olup, geçen zaman zarfında geniş coğrafyalara yayılmaktadır (Erhürman, 2000: 155). Bu yayılımı ile de demokrasinin hakim siyasal ve yönetimsel örgütlenme ideolojisi olarak kabul edilebilirliğini artıran, demokratik hukuk devletinin temel mekanizmalarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Çeşitli kaynaklar, ombudsmanlık kurumunun kökenlerini, Çin’deki Han Hanedanlığı (İ.Ö. 206-İ.S. 220) dönemindeki “Yuan Control” kurumuna, Roma İmparatorluğu dönemindeki “Halk Tribünleri”ne, 17’nci yüzyıl Amerikan kolonilerinde görülen “Censors Kurumu”na dayandırmaktadır (Keskin, 2013: 121; Altuğ, 2002: 54). Buna karşın geniş manada düşünöldüğünde, tarihsel açıdan ombudsmanlık kurumunun İsveç’te ortaya çıktığı birçok kaynakta kabul edilmektedir. Nitekim ombudsmanlık kurumunun ortaya çıkışı, 18. yüzyılda İskandinav topraklarına referansla ifade edilmektedir (Küçüközyiğit, 2006: 91).

¹⁰ Bu bölüm, 2014 yılında Uludağ Üniversitesi’nde Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda bu çalışmanın yazarı tarafından sunulan ve kabul edilen “*Karřılařtırılmalđ Ülke İncelemeleri Bağlamında Türk Kamu Yönetiminde Ombudsmanın Uygulanabilirlik Analizi*” adlı doktora tezinden alınmıştır.

Ombudsman, İsvetç'te 1809 Anayasası'nda dzenlenerek, bu çerçevede ilk defa bir anayasada resmen tescillenmiřtir. Diđer yandan ombudsmanın kkeni konusunda, bu kurumun ilk nvelerinin Osmanlı Devleti'nde olduđu da slylenmektedir (řahin, 2010: 133). Nitekim Demirbař řarl olarak tanınan İsvetç Kralı XII. řarl, Osmanlı Devleti'nde bir dzenem esir dűřműş ve burada yařamak zorunda kalmıřtır. Bu sűre içerisinde Kral, kendi űlkesinde bulunamayıřı nedeniyle meydana gelebilecek devlet organlarının ve uezellikle kamu ynetiminin adaletsizlik ve kűtű uygulamalarına karřı bir kiřiyi temsilci olarak atamıřtır (Kűcűkűzyiđit, 2013). Daha sonrasında Kral'ın sűrgűn dzenemi bitip, űlkesine dűndűđű zaman, bu temsilci tarafından yokluđunda halkın ynetim ve yargı kararları karřısında dilek, istek ve řikűyetlerini içeren bir rapor kendisine sunulduđunda, bu geliřmeden son derece memnun kalmıř ve bu řekilde bir temsilcinin devamlı olarak gűrevde ve faaliyette bulunması kararını vermiřtir (Avřar, 1988: 45).

Ombudsmanın temel gűrevi, bűrokrasinin (kamu ynetimi) denetlenmesi ile vatandařların idareye ynelik olarak maruz kaldıkları zararlardan korunması için çaba gűstermektir (Yıldız, 1998: 32). Dolayısıyla ombudsman, idare karřısında vatandařların řikűyetlerini ve sorunlarını inceleyerek, vatandař adına idareyi denetleyen bir kurum uezelliđine sahiptir (Eryılmaz ve řen, 1994: 55). Bu sayede de bařka bir anlamda vatandařın idare karřısında avukatlıđını yapmaktadır. Ayrıca ombudsman, kamu ynetiminin hukuk kuralları içerisinde ve etiđe dayalı hakkaniyet uezűtleri çerçevesinde kalarak faaliyette bulunması için siyasi denetim ve kamuoyu denetimini de harekete geçirmektir (Kűse, 1999: 70). Genel olarak deđerlendirildiđinde, ombudsmanlık kurumu denetimi, "yűrűtme amaçları bakımından dűřűndűđűnde yasama organına bađlı olarak çalıřmaktadır ve iřlevlerini de yasama organından aldıđı yetkiyle yerine getirmektedir. Ancak, yasama organından kesinlikle bađımsız faaliyet yűrűtmektedir" (Oosting, 2001: 5). Nitekim ombudsman, organik kanunundan destek alarak, gerçekleřtirmiř olduđu eylem ve iřlemlerden sonra elde ettiđi sonuçları içeren raporu, yasama organına sunmaktadır. Bu řekilde de, yasama organının ve kamuoyunun ilđisini iřaret ettiđi alana çekmektedir. Diđer yandan ombudsman, vatandařlardan gelen řikűyetler uezere veya kendisi faaliyete geçerek, kamu ynetiminin aksak, usulsűz veya kűtű ynelerini tespit etmekte, kamu ynetimlerini bu bozuk yneleri konusunda da uyarmaktadır ve sorunların ařılması için özűm uezerileri getirebilmektedir.

Anlařıldıđı uezere ombudsman, ombudsmanlık veya ombudsmanlık kurumu, yerine getirdiđi gűrevlerinde geniř oranda bađımsız olan, dolayısıyla gűrevini yaparken herhangi bir devlet organından talimat, ynelendirme ve emir almayan bir denetim kurum ve yntemidir. Ombudsman, esas olarak vatandařların idare karřısındaki haklarını hukukilik ve ahlakilik ynelerinden savunarak, idarenin aksayan veya kűtű ynelerini iyileřtirmeye çalıřmaktadır. Ombudsmanın diđer uezemli bir gűrevi de insan haklarını koruyucu bir sistem olarak yapısal ve iřlevsel ynelere sahip olmasıdır. Ombudsman, faaliyet yılı sonunda yasama organına sunmuř olduđu raporlarla dikkatleri, raporda beyan edilen dzenlemelere çekmektedir ve vatandařların gűrűř, řikűyet ve ynelendirmeleriyle řekillenen çalıřmaları ile kamu ynetimlerinin yasal mevzuat

çerçevesinde hareket etmesini sağlamakta, etik ihlalleri ortadan kaldıracılabilmektedir ve bu olumsuzluklara dayalı insan hakları ihlallerini de önlemektedir. Bu bağlamda ombudsman, vatandaşın eli, kulağı, sesi olmasıyla “katılımcı demokrasi” ilkesine göndermede bulunurken, kamu yönetiminin hukuk kuralları çerçevesinde kalmasını sağlayarak da “hukuk devleti” ilkesine bir gönderme yaptığı söylenebilmektedir. Tüm bunlara ek olarak ahlaki ilkeleri ve bunlara dayalı bir biçimde etik standartların yerleştirilmesini sağlama amacı ile de “kamu yönetiminde etiğe” katkılar sunmaktadır.

3. ARJANTİN’DE OMBUDSMAN

Arjantin’de ombudsman veya ombudsmanlık kurumu, çalışmanın devam eden bölümünde yapısal-kurumsal ve işlevsel yönlerine bağlı olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle ombudsmanlık kurumunun kuruluşu, görevleri, atanması ve statüsü gibi yönlerine bağlı olarak genel düzeyde bilgiler verilecektir. Daha sonrasında ise ombudsmanlık kurumunun şikâyet başvurularını kabul şekilleri, çalışma biçimleri, denetimlerinin sonuçlandırılması ve yapılan denetimlerin etkinliği ve verimliliğine bağlı olarak işlevsel yönleri hakkında bilgi verilecektir. Ancak Arjantin Ombudsmanı ile ilgili sözü edilen açıklamalara geçmeden önce ombudsmanla ilgili olduğu düşünülerek genel hatlarıyla Arjantin’in siyasi yapısı ve kamu yönetimi örgütlenmesine değinilecektir.

3.1. Arjantin’in Siyasi Yapısı ve Kamu Yönetimi

Arjantin, 23 Eyalet ve bir otonom şehir (Capital Federal-Buenos Aires)’den meydana gelen federal bir cumhuriyettir (T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2014: 7). Arjantin’de her eyalet kendi yasama ve yürütme organına sahiptir (Bianco vd., 1998: 4).

Arjantin’de yürütüme organının en önemli kanadını Devlet Başkanı meydana getirmektedir ve ülkenin genel yönetimini kontrol etmektedir (Ekici, 2003: 23). Arjantin’de Devlet Başkanı, çok geniş yetkilerle donatılmıştır ve kabine başkanı ile hükümet üyelerini doğrudan, Anayasa Mahkemesi üyelerini ise Senato’nun onayı ile atama yetkisine sahip bulunmaktadır (Şen, 2011: 3). Yasama, iki başlı bir yapıya sahip olarak Kongre bünyesinde Milletvekilleri Meclisi’nden ve Senato’dan oluşmaktadır (Ekici, 2003: 24). Arjantin’de yargı, adli ve yönetsel olmak üzere iki başlı bir yapıdadır ve yönetsel yargı gücü, Anayasa Mahkemesi’nin öncülüğünde sağlanmaktadır. Adli yargının da, en üst yargı kolu merci, Anayasa Mahkemesi’dir. Bir diğer yönetsel mahkeme de başkentte faaliyetlerini yürüten Federal Yüksek Temyiz Mahkemesi’dir (Parlak ve Caner, 2005: 405-406).

3.2. Arjantin Ombudsmanı

Arjantin Ombudsmanı ile ilgili yapısal-kurumsal ve işlevsel yönlerin açıklanmasında, öncelikle ombudsmanla ilgili genel düzeyde bilgiler verilecek ve daha sonrasında ombudsmanın uygulama düzeyine ilişkin bilgilere yer verilecektir.

3.2.1. Arjantin Ombudsmanı'na İlişkin Genel Bilgiler: Yapısal-Kurumsal Yönler

Arjantin'de ombudsmanlık kurumunun meydana getirilmesine dair tartışmalar, devlet organları ve medya ajansları tarafından 1980'li yıllardan sonra başlamıştır (Gordillo, 1984: 230; Reif, 2004: 196). Arjantin'de, 1980'li yıllardan sonra demokratikleşme çabalarının artmaya başlamasıyla ve devletin insan hakları konusundaki hassasiyetinin artması sonrasında 1990'lı yıllara gelindiğinde hak ve özgürlükler bağlamında bazı reformlar yapılmıştır. Bu süreçte Devlet Başkanı, "*Defensor del Pueblo (Halkın Savunucusu)*" adındaki ombudsmanlık kurumunun kurulması için bir kararname yayımlamıştır (Özden, 2010: 104). Bunun üzerine Arjantin'de ombudsman, 24834 sayılı bir yasal düzenlemeye bağlı olarak 1993 yılında kurulmuştur (Pegram, 2007: 14; Maiorano, 1999: 360; Reif, 2011: 292). Ancak 1994 yılında Arjantin Anayasası'na bir ek yapılarak ombudsman, anayasal bir kuruluş haline gelmiş ve güçlendirilmiştir (Fendoğlu, 2011: 93).

Arjantin'de ombudsmanın asıl görevi, yasalar ve anayasaya bağlı olarak insan haklarını korumak ve garanti altına almaktır (DESA, 2004: 7). Daha geniş bir biçimde ombudsmanın görevi; "*bireylerin Anayasa tarafından güvence altına alınmış olan temel hakları, güvenceleri ve yararlarını kamu yönetiminin iş, işlem veya ihmalleri karşısında korumak, kamusal yönetimin işlemlerinin yürütümünü denetlemektir*" şeklinde ifade edilebilmektedir (Akıncı, 1999: 350). Arjantin'de ombudsman, insan hakları ve kamu yönetiminin klasik fonksiyonlarının denetlenmesi üzerine kurulmuş melez bir ombudsmandır (Lavena, 2011: 14; Pegram, 2007: 16). Ombudsmanlık kurumunun araştırma ve inceleme yetkisinin bulunduğu kurum ve organlar arasında şunlar bulunmaktadır (Akıncı, 1999: 352; Reif, 2004: 197):

- Özerksel ve yerel yönetimler,
- Bütün özerk kurumlar,
- Devlet şirketleri,
- Kamu tüzel kişileri,
- Payının çoğu kamuya ait olan şirketler,
- Kamu kurumu sayılan yönetsel birimler.

Arjantin'de ombudsman, Parlamento tarafından (Özden, 2010: 105; Volio, 2003: 231; Maiorano, 2000a: 234), 5 yıllık bir dönem için atanmaktadır (Maiorano, 1999: 361; Fendoğlu, 2011: 93). Ombudsmanın bir kez daha seçilebilme şansı bulunmaktadır (Lavena, 2011: 16). Ayrıca görevlendirmeyi yapan Parlamento, gerektiğinde gerekçesini belirterek ombudsmanı görevinden

alabilmektedir (Fendođlu, 2011: 101). Arjantin’de ombudsman, bağımsız ve tarafsız bir organdır (Maiorano, 2000a: 233; Fendođlu, 2011: 101) ve dokunulmazlığa sahip bulunmaktadır (Demir, 2013: 7; Akıncı, 1999: 350). Arjantin’de ombudsmanın bir avukat olması zorunlu değildir (Volio, 2003: 233). Bunlara ek olarak ombudsmanın Arjantin vatandaşı olması ve en az otuz yaşında olması bir zorunluluktur. Ombudsman, kendi görevi dışındaki bir kamu iři, siyaset ve ticaretle uğraşmamaktadır (Özden, 2010: 105; Akıncı, 1999: 352). Ombudsmanın hem anayasal insan haklarını hem de kamu yönetimini gözetmek olarak iki temel görevi vardır (Reif, 2004: 197). Diđer yandan ombudsman, her bir yasama kanadındaki sečilmiř üyelerin üçte ikisinin verdiği oylar çerçevesinde onların onayıyla atanmaktadır (Maiorano, 1999: 361).

3.2.2. Arjantin Ombudsmanı’nın Uygulama Düzeyine İlişkin Bilgiler: İşlevsel Yönler

Arjantin vatandaşı olan herkes ombudsmana başvurabilmektedir. Arjantin’de ombudsman, vatandaşların başvurusu yanında kendi inisiyatifıyla (resen) de araştırma ve inceleme başlatabilmektedir. Ombudsmanın şikâyet kabul ettiği konular arasında şunlar bulunmaktadır (Özden, 2010: 106-107):

- Görevini yanlış yapma,
- Meşru olmayan eylemler,
- şikâyetlerin cevapsız bırakılması,
- Hizmet sunarken gereken ilginin gösterilmemesi,
- Bilgi yetersizliği,
- İnsan hakları ve tüketici hakları ihlalleri,
- Çevrenin korunması.

Arjantin’de ombudsman tarafından şikâyetlerin kabul edilmesinde bazı küçük gereklilikler bulunmaktadır (Maiorano, 1999: 363). Bu gereklilikler içerisinde; şikâyet başvurularının ad, soyad, adres ve şikâyetçinin imzasının bulunması gibi biçimsel koşulların yerine getirildiği bir dilekçe ile yapılması (Akıncı, 1999: 352; Maiorano, 2000a: 236; Maiorano, 2000b: 66) gibi ombudsmanın şikâyet edilen olayın üzerinden 1 yıl geçmesi durumunda, şikâyeti reddetme hakkının olması (Özden, 2010: 107) ve bir şikâyet başvurusun 6 ay içinde sonuçlandırmak zorunda olması çerçevesinde işlevsel gereklilikler de bulunmaktadır (Maiorano, 2000b: 71).

Arjantin’de Ombudsman, her şikâyeti kabul etmemekte ve şikâyet eline ulaştığı zaman bir ön inceleme yapmaktadır. Nitekim ombudsman, inceleme alanında olmayan şikâyet dosyalarını reddedebilmektedir (Maiorano, 1999: 363; Maiorano, 2000b: 69). Arjantin’de ombudsman, şikâyet konusuna ilişkin araştırmasını ve incelemesini bitirdiğinde vatandaş tarafından yapılan şikâyeti haklı bulursa gereken değişikliklerin yapılması için ilgili kamu yönetimine önerilerde bulunabilmektedir. Ombudsmanın kararları bağlayıcı olmasa da aksi bir durumda olayı mahkemelere taşıyabilmektedir (Özden, 2010: 207; Maiorano, 2000b: 69; Reif, 2004: 198). Ombudsmanın bazı konularda Anayasa Mahkemesi’ne başvuru hakkı da bulunmaktadır. Buna ek olarak ombudsman,

ilgili Şikâyet dosyasına ilişkin incelemesini bitirdiğinde duruma göre idareye o konu ile ilgili hazırlanmış bir özel rapor da gönderebilmektedir. Bu rapora karşılık ilgili idare de 30 gün içinde cevap vermek zorundadır. İdare tarafından ombudsmana sunulan rapor, geçerli ise araştırma burada kesilir, değilse araştırmanın sonuçlandırılması için sürece devam edilmektedir. Ayrıca Arjantin’de ombudsmanlık kurumunun inceleme alanına giren tüm kamu yönetimleri ve diğer örgütler, devlet sırları hariç olmak üzere kamusal nitelik taşıyan tüm belge ve bulgularını ombudsmana iletmek zorundadırlar (Akıncı, 1999: 353-354; Reif, 2004: 198; Maiorano, 2000a: 236).

Arjantin’de ombudsman, Ulusal Kongre’ye hem yıllık rapor hem de yıl içerisinde özel raporlar sunabilmektedir (Volio, 2003: 244; Maiorano, 2000a: 234). Arjantin’de ombudsman, bir yargı organı değildir ve yargıya ilişkin kesin kararlar alamamaktadır (Bowen ve Rose-Ackerman, 2003: 178; Maiorano, 1999: 364). Ombudsman, sadece uyarı ve tavsiyelerde bulunabilmektedir (Reif, 2004: 198). Bu çerçeve de Arjantin’de ombudsmanın sadece araştırma ve soruştırma yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca ombudsmanın yargı aşamasındaki dosyalar ve kamusal nitelikli olmayan konularda veya Şikâyet başvurularında karar alma yetkisi yoktur (Fendoğlu, 2010: 9; Fendoğlu, 2011: 93). Diğer yandan ombudsman, Parlamento’ya kamu yönetimi içerisindeki kötü yönetim uygulamalarının ve insan hakları ihlallerinin düzeltilmesi için yasal önlemler alınmasını önerebilmektedir (Maiorano, 1999: 364; DESA, 2004: 7; Maiorano, 2000b: 72). Tüm bunlara ek olarak ombudsmanın yıllık raporları ve kararları, medyanın da desteğiyle önem kazanabilmektedir. Nitekim ombudsmanın karar ve raporları, kamuoyuna açıktır.

Arjantin’de ombudsmanın etkinlik ve verimlilik düzeyinin belirlenmesine ilişkin olarak aşağıda ombudsmanın yıllar boyunca almış olduğu Şikâyet sayıları ve bu Őikâyetlerin ne kadarının zldğine dair sayısal bilgiler yer almaktadır. Ayrıca aşağıda ombudsmanın kaydetmiş olduğu bazı başarı hususları da ifade edilmiştir. Bu sayede de ombudsmanın Arjantin demokrasisi ve kamu yönetimi açısından önemi hakkında bazı ipuçlarına ulaşılabilmektedir.

Aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2’de Arjantin’de ombudsmanlık kurumunun etkinlik ve verimlilik düzeyinin tayin edilmesine dair 1994-2002 yılları arasındaki toplam Şikâyet sayısı ve 2002 yılında alınan Őikâyetlerin konuları gösterilmiştir.

Tablo 1: Arjantin’de Yıllar Bazında Ombudsmana Gelen Şikâyetler

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Şikâyet Sayısı	756	7256	22697	25082	30434	18000	14716	14335	11702

Kaynak: Özden, 2010: 108.

Tablo 2: Arjantin’de 2002 Yılı Bazında Ombudsmana Gelen Őikâyetlerin Konusu ve Oranları

Őikâyetin Konusu	Oranı (%)
• İnsan hakları ve adalet	12,5
• Çevre, kültür, sağlık ve eğitim	13,6
• Ekonomi, finans, vergiler, tüketici hakları ve kamu hizmetleri	41,6
• İstihdam ve refah	32
• Hukuki danışmanlık	0,3
Toplam	100

Kaynak: Özden, 2010: 108.

Tablo 1 ve Tablo 2 birlikte değerlendirildiğinde; 1994 ve 2002 tarihleri arasındaki Şikâyetler, yıllar bazında artış göstermiş, bir dönem azalmıştır. Bu zaman aralığında en çok Şikâyet, 1998 yılında alınmıştır. En az Şikâyet ise ilk kuruluş yılı olan 1994 tarihinde kaydedilmiştir. Diğer taraftan 1994 ve 2002 tarihleri arasındaki Őikâyetlerin önemli bir bölümü, insan hakları, adalet, kadına dair konular ve sosyal eylemelere dair olaylardan meydana gelmiştir (Reif, 2004: 199). Bu Şikâyetler arasından en büyük oranı, ekonomi, finans, vergiler, tüketici hakları ve kamu hizmetleri kategorisi meydana getirmektedir. Daha sonrasında en büyük oran, istihdam ve refah kategorisine ait bulunmaktadır. Bu rakamlar çerçevesinde Arjantin’de ombudsmanlık kurumunun yıllar bazında kurumsallaşmasına ve toplum içerisinde gün geçtikçe artan önemine binaen Şikâyet sayılarında ciddi artışlar olduğu ve toplum içerisindeki gerçek kişilerin ve sivil toplum kuruluşlarının hak ve özgürlüklerinin korunduğu görülmektedir. Bu durum ise ombudsman sayesinde Arjantin’de hem kamu yönetiminin kötü yönetim ve insan hakları ihlallerinden arınması sağlanmakta hem de toplumda farklı aktörlerin seslerini duyurarak kamu politikalarının kararlaştırılmasına ve uygulanmasında katılımını sağlayarak demokrasiye büyük katkılar sunulmaktadır.

Arjantin’de ombudsman, hükümetin bir kuruluşu değil, Cumhuriyet’in savunucusudur. Ombudsman deliller neticesinde hareket etmekte ve kendisine olan güveni yüksek bir kurumdur. Ombudsman, kamu yönetiminin bir ortağı gibi çalışarak destek olmakta ve yönetim ve vatandaşlar arasında tarafsız bir arabulucu gibi çalışarak her iki taraf arasında diyalogu temin etmektedir (Özden, 2010: 106; Reif, 2004: 200). 1996 yılı Faaliyet Raporu’na göre Arjantin’de ombudsmana gelen Şikâyet başvurularından (22697), 17000 tanesi çözüme kavuşturulmuş ve kamu yönetiminde önceki dönemlere göre ciddi bir iyileşme sağlanmıştır. Yine ombudsman 1996 yılında 224 adet resen araştırma başlatarak bunlardan önemli bir bölümünü çözüme kavuşturmuştur (Akıncı, 1999: 355). Ombudsmanın 2002 yılında kendisine ulaşan Őikâyetlerin büyük bir oranı,

ekonomik alanda faaliyet gösteren kuruluşlar ve kamu hizmeti gören özel şirketlere (su, elektrik ve finansal hizmetler) dayalı sivil toplum kuruluşlarından gelmiştir. Ayrıca yine 2002 yılında çevre, sağlık, eğitim ve kültürel yönetime dair şikâyetler de ombudsmana ulaşan şikâyetler arasındadır (Reif, 2004: 198).

Arjantin’de ombudsmanlık kurumu, kurulmuş olduğu 1994 yılından başlayarak istikrarlı ve sürekli uygulama ve kararları ile vatandaşların büyük düzeyde güvenini kazanmış bir kurumdur (Akıncı, 1999: 351). Arjantin’de ombudsmanlık kurumu, geçen yıllar itibariyle insan haklarının korunması çerçevesinde önemli mesafeler almıştır. Ancak ülkede halen insan hakları ihlallerinin olduğu da bir gerçektir. Bunlara örnek vermek gerekirse; polisin vatandaşlara karşı tutumu, hapisane koşulları, kadınlara karşı uygulanmakta olan ayrımcılık ve şiddet gösterilebilmektedir (Özden, 2010: 108). Nitekim Arjantin’de bu konulara bağlı olarak ombudsmana halen şikâyetler ulaşmaktadır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Latin Amerika ülkeleri, 1980’li yıllardan sonra neo-liberal politikaların da etkisi ile büyük düzeyde liberal demokrasiye dönüş aşamasına girmişlerdir. Nitekim ombudsman da bir liberal demokrasi projesi olarak birçok Latin Amerika ülkesinde kurulmuştur. Bu ülkelerden biri de Arjantin’dir. Arjantin’de ombudsman, neo-liberal politikalara dayalı liberal demokrasiye dönüşün önemli bir simgesi olmuştur. Nitekim Arjantin kamu yönetimi ve demokrasisine sağladığı kazanımlar da bunu göstermektedir.

Arjantin’de bütün ülke kapsamında, federal düzeyde, bir ombudsmanlık kurumu uygulaması bulunmaktadır. Arjantin’de ombudsmanlık kurumu, belirli bir kanuna dayanılarak kurulmuş, tarafsız ve bağımsız olarak tasarlanmış bir yapıdadır. Diğer yandan ombudsmanlık kurumu, hızlı ulaşılabilen, etkili, uzman, kamu yönetimlerini dışarıdan objektif bir biçimde denetleyen ve hem kamu yönetimlerine hem vatandaşlara katkıları olan bir yapı olarak meydana getirilmiştir.

Arjantin’de ombudsmanlık kurumu, özünde Parlamento’ya bağlı oluşu ve bu organa sunmuş olduğu raporlar ve medya ile olan ilişkileri çerçevesinde hem siyasi hem de kamuoyu denetimine katkılar sunan bir örgüttür. Bu şekilde de ombudsmanın ulusal ve bölgesel düzeylerde olmak üzere demokrasi, insan hakları ve hukuk devletine katkılarının olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

Arjantin’de ombudsmanlık kurumu uygulaması, Latin Amerika çerçevesinde dünyada aşama aşama ve dalga dalga gerçekleşen ombudsman yayılımına bir örnek oluşturmaktadır. Ayrıca bu kurumsal uygulamalar demokratikleşme yolunda atılmış önemli bir adım olarak Parlamentolar’ın daha sağlıklı ve düzenli çalışmasına yardımcı olmaktadır. Diğer yandan Arjantin demokrasisine olduğu kadar kamu yönetimi açısından da önemli bir deneyim olan ombudsmanlık kurumu ile kamu yönetimlerinin daha vatandaş odaklı, hesap verebilir, açık ve katılımcı yol ve yöntemleri kullanmaları teşvik edilmektedir. Çalışma içerisinde ombudsmanın etkinliği bölümünde de ifade edildiği biçimiyle

ülkede ombudsmana karşı hem devlet düzeyinde hem de vatandaş tabanında bir güven bulunmaktadır.

Sonuç olarak Arjantin’de ombudsmanlık kurumu, hem demokrasiye hem de kamu yönetiminin örgütsel ve işlevsel yapısına önemli katkılar sağlayarak vatandaş tabanında devlete olan güven düzeyini artırmaktadır. Nitekim çalışma içerisinde ombudsmanlık kurumunun yıllara göre değişen Şikâyet başvuru sayısı ve bu Őikâyetlerin performans açısından sonuçlarına bakıldığında durum açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu nicel verilerden de anlaşıldığı üzere ombudsmanlık kurumunun Arjantin’de devlet ve kamu yönetiminin demokratikleşmesi, Őeffaflařması ve insan haklarının, hukuk devletinin gelişimi açısından önemli katkıları ve etkisi vardır. Bu durum da ülkede ombudsmanın geleceği açısından olumlu izlenimler oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKINCI, M. (1999), Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- ALTUĞ, Y. (2002), Kamu Denetçisi (Ombudsman), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- AVŐAR, B. Z. (1988), Ombudsman (Kamu Hakemi): Türkiye İçin Bir Model Önerisi, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- AVŐAR, B. Z. (2007), Ombudsman: İyi Yönetilen Türkiye İçin Kamu Hakemi, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- BIANCO, M., Ines Re, M., Laura, P. ve diğerleri (1998), Human Rights and Access to Treatment for Hiv/Aids in Argentina, Case Study Developed Under the Laccaso’s Human Rights Project and in Colaboration with UN Aids Office, http://www.feim.org.ar/pdf/publicaciones/Case_Study_Argentina.pdf, Erişim Tarihi: 03.10.2014.
- BOWEN, J. and Rose-Ackerman, S. (2003), Partisan Politics and Executive Accountability: Argentina in Comparative Perspective. *Supreme Court Economic Review*, No. 10, pp.157-210.
- BÜYÜKAVCI, M. (2008), Ombudsmanlık Kurumu, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 4, ss.10-13.
- DEMİR, G. (2002), Ombudsman Aranıyor, İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma Yayınları, Sade Ofset Matbaası.
- DEMİR, R. (2013), Karşılaştırmalı Olarak Ombudsman ve Avrupa Birliği Ombudsmanı. *Denetim*, Sayı: 121, ss.4-15.
- DESA (Department of Economic and Social Affairs) (2007), Republic of Argentina Public Administration Country Profile, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023191.pdf>, Erişim Tarihi: 23.03.2014.

- EKİCİ, B. (2003), Arjantin Yönetim Sistemi. Nitas, K. (Ed.), *Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetim*, (ss.21-29), Ankara: İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi Başkanlığı.
- EMRE, Y. (2013), Latin Amerika'da Sosyal Demokrat Eğilimler, Küresel Eğilimler Serisi Çalışma Kağıdı No. 9, Ağustos, ss.1-9, http://www.gpotcenter.org/dosyalar/ke-9_2013_emre.pdf, Erişim Tarihi: 21.10.2014.
- EREN, H. (2000), Ombudsman Kurumu, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 1, ss.79-96.
- ERHÜRMAN, T. (2000), Türkiye İçin Nasıl Bir Ombudsman Formülü?, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 49, Sayı: 1-4, ss.155-180.
- EROĞLU, H. (1978), İdare Hukuku, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Kalite Matbaası.
- ERYILMAZ, B. ve Şen, M. L. (1994), 2000'li Yıllara Doğru Türkiye'de Yerel Yönetimler, MÜSİAD Araştırma Raporları: 5, İstanbul: MÜSİAD Yayınları, Anadolu Matbaacılık.
- FENDOĞLU, H. T. (2010), Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık). SDE Analiz, <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/Ombudsman.pdf>, Erişim Tarihi: 12.11.2014.
- FENDOĞLU, H. T. (2011), Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık), Ankara: Yetkin Yayınları.
- GORDILLO, A. (1984), An Ombudsman for Argentina: Yes, but, *International Review of Administrative Sciences*, No. 50, pp.230-234.
- GÖKÇE, A. F. (2012), Çağdaş Kamu Yönetiminde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) ve Türkiye İçin Askeri Ombudsmanlık Önerisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2, ss.203-227.
- KESKİN, İ. (2013), Temel İnsan Hakları Bağlamında Ombudsmanlık Kurumunun Hukuk Devletindeki Yeri ve Önemi, *Adalet Dergisi*, Sayı: 45, ss.117-144.
- KÖSE, H. Ö. (1999), Denetim ve Demokrasi, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 33, ss.62-85.
- KÜÇÜKÖZYİĞİT, H. G. (2006), Ombudsmanlık Kurumu: Hukuksal ve Siyasi Bir İnceleme, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 2, No: 5, ss.90-111.
- KÜÇÜKÖZYİĞİT, H. G. (2013), Bağımsız Bir Kamusal Denetim Organı: Ombudsman, Türk Hukuk Sitesi, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_100.htm, Erişim Tarihi: 24.05.2013.

- LANZA, L. V. (1998), The Challenges Facing the Ombudsman in Latin America, L. C. Reif (Ed.), *The International Ombudsman Yearbook* (pp.159-165), Vol. 2, the Netherlands: Kluwer Law International.
- LAVENA, C. (2011), Anti-corruption policies through a comparative perspective: Increasing Public Sector Transparency through the ‘Ombudsman’ in Latin America?, 1st Global Conference on Transparency Research, Rutgers University-Newark, May, 19-20 2011, http://observgo.quebec.ca/observgo/fichiers/13281_daepi.pdf, Erişim Tarihi: 12.12.2014.
- MAIORANO, J. L. (1999), The Defensor Del Pueblo in Argentina: A Constitutional Institution of Control and Protection. Reif, L. C. (Ed.), *The International Ombudsman Anthology: Selected Writings from the International Ombudsman Institute*, (pp.359-368), the Netherlands: Kluwer Law International.
- MAIORANO, J. L. (2000a), The Ombudsman Institution in Argentina. Hossain, K. vd. (Ed.), *Human Rights Commissions and Ombudsman Offices: National Experiences throughout the World*, (pp.233-246), the Netherlands: Kluwer Law International.
- MAIORANO, J. L. (2000b), Argentina: The Defensor del Pueblo de la Nacion, Gregory, R. and Giddings, P. (Ed.), *Righting Wrongs: The Ombudsman in Six Continents*, (pp.65-73), the Netherlands: IOS Press.
- OOSTING, M. (2001), Protecting the Integrity and Independence of the Ombudsman Institution: the Global Perspective, L. C. Reif (Ed.), *The International Ombudsman Yearbook*, (pp.1-23). the Netherlands: Kluwer Law International.
- ÖZDEN, K. (2010), Ombudsman: Türkiye’deki Tartışmalar, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- PARLAK, B. ve Cantürk, C. (2005), Karşılaştırılmalı Siyasal ve Yönetmel Yapılar, Bursa: Alfa Aktüel.
- PEGRAM, T. (2007). In Defence of the Citizen: the Human Rights Ombudsman in Latin America, the V. Annual Meeting of the Red-Euro-latinoamericana de Gobernabilidad para el Desarrollo (REDGOB), Poitiers, 6-7 December 2007, http://tompegram.com/wp-content/uploads/2011/05/In-Defence-of-the-Citizen_Thomas-Pegram-Paper-Submission.pdf, Erişim Tarihi: 14.06.2014.
- REIF, L. C. (2004), The Ombudsman, Good Governance and the International Human Rights Systems, the Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers
- REIF, L. C. (2011), Transplantation and Adaptation: The Evolution of the Human Rights Ombudsman, *Boston College Third World Law Journal*, Vol. 31, Iss. 2, pp.269-310.

- şAHİN, R. (2010), Ombudsman Kurumu ve Türkiye’de Kurulmasının Türkiye’nin Demokratikleşmesi ve Avrupa Birliği Üyeliği Üzerine Etkileri, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 468, ss.131-157.
- şEN, E. (2011), Arjantin Ülke Raporu, Ankara: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, file:///C:/Users/kemal%20%C3%A7elik/Desktop/Arjantin_ulke_raporu_2011.pdf, Erişim Tarihi: 02.11.2014.
- T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2014), Arjantin Ülke Raporu-2013, Buenos Aires, <http://www.counsellors.gov.tr/upload/RA/2013%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Rapor.pdf>, Erişim Tarihi: 13.12.2014.
- TAYşI, İ. (1997), Ombudsman Kurumu ve Ülkemizde Uygulanabilirliği, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 25, ss.106-123.
- VOLIO, L. G. (2003), The Institution of the Ombudsman. The Latin American Experience, *Revista Instituto Interamericano de Derechos Humanos (Revista IIDH)*, No. 37, pp.219-248.
- YILDIZ, N. (1998), Türkiye’de Belediyelerin Dış Yönetmel Denetimi, Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği Yayını, No: 4.